

stával povolán hájiti samostatnosti českých zemí zvláště ten, o něhož tu šlo nejbližší, totiž český nejv. kancléř. Z příspěvkův autorem nám podaných vysvítá, že hrabě Harrach r. 1748 ujímal se svého úřadu netoliko při zřízení dvorské komise rektifikační, ale patrně i v případě značně vážnějším, při zřízení dvorské deputace, kdy formálně zachoval kontrasignaci rozhodnutí tamže učiněných. Avšak snad je možno, spatřovati ozvěnu jisté obrany ještě při samém zrušení české kanceláře, totiž v samém znění nejv. vlastních listů panovnice z 1. a 2. května 1749 (otištěných Maasburgem, Gesch. der ob. Justizstelle in Wien). V prvním mluví se o ústavě zemské aspoň oboru justice, nikoli politické správy (werden die in der Uralten Lands-Verfassung gegründete Obrist-Land-Officiers in ihrer in der Lands-Ordnung enthaltenen activitaet und officiis vor wie nach conserviret). V druhém zase přikládá se státnímu (zahraničnímu) kancléři hr. Ulfeldovi »die praerogatio und Stelle eines Böhmisches Obrist- u. Österr. Canzlers« aspoň ad hoc, kdekoli takového kontrasignatury »ohnungänglich« bude potřebí; — tuť se přiznává, že jsou záležitosti, »die nach deren Länder Verfassung, sonderlich der Böhmisches nicht wohl anderst als von einem zeitlichen Böhmisches Obrist-Canzler oder einem Öster. Canzler gefertigt werden können«, jako ku př. plná moc k volbě krále římského, listiny lenní, povýšení stavovská a pod. Proto také Marie Terezie již r. 1753 uznala za nutné, aspoň formálně zas obnoviti hodnost českého nejv. kancléře (arci po centralisticku ji kumulujíc s hodností rakouského prvního kancléře). Také ještě v l. 1762--1763 nejvyšší dvorské úřady českorakouské (společné) ujímalý se toho, že král. nejv. zemští úředníci mají dle ústavy býti zároveň místodržícími v Čechách. BR.

Ferd. Menčtk, Beiträge zur Geschichte der kais. Hofämter (Arch. f. öst. G. 87). Vídeň 1899, str. 117. Autor podává nám historické příspěvky o dvorních či dvořanských úřadech v 16. a 17. století (zvláště na základě schematismů a účtů dvor. úřadu pokladního, z dvorní knihovny); při tom zároveň otiskuje na 81 str. některé úřední instrukce (z archivu Harrachovského). Nebylo jeho úkolem stopovati starší vývoj a styky s dvorními řády burgundskými neb španělskými; také z doby Ferdinanda I. připomíná pouze všeobecnou instrukci dvorských úřadů z r. 1537. Osu spisu tvoří spíše doba Maximiliána II., jenž v l. 1561--62 ještě za života svého otce dal zvláštní instrukce svým hlavním hodnostářům: nejv. hofmistru, nejv. dvornímu maršálku, nejv. komorníku a nejv. podkonímu (štalmistru); ty 4 instrukce (zde otištěné) měly patrně starší, tradiční základ, zůstaly po nastoupení Maximiliánově v platnosti a také později byly podkladem pro další revise za panovníků následujícího století. — Nejv. hofmistr byl vůbec přední osobností dvora; přijímal též cizí hosty jménem panovníka, měl přední úkol při dvorních slavnostech; byl při dvoře vůbec vrchním dozorcem co do kázně i hospodářství, ač tak že namnoze bylo mu jednati v dorozumění s nejv. dvorním maršálkem (co do soudnictví) a nejv. komorníkem (co do financí); vedlé toho časem nabýval (v 17. století politického vlivu v tajné radě neb konferenci (ostatně už roku 1565 přel sa o pořadí s prezidentem tajné rady). Instrukce hofmistra byla revidována r. 1571 a na zač. 17. stole. i, pak r. 1625 (při nové dvorní organizaci za kníž. Gundakhra Liechtensteina); tu již účty nejv. komorníka nepodléhaly kontrole hofmistrovské, ovšem ale účty nejv. štalmistra. Revisní komise 1651 dala as, podnět k sepsání zvláštní knihy ceremoniálií a tím i úřadu ceremonářského). — Druhé místo zaujímal nejv. dvorní maršálek, jenž po případě hofmistra zastupoval; teprve na zač. 17. stol. komorník dosahuje přednějšího pořadí. Příslušelo mu vykonávati moc soudní (ev. i policejní) nad dvořan-

stvem, ano i nad cizími knížaty a vyslanci; také prý měl některý vliv na dvorskou radu resp. na dvor. kanceláře, na rady dvorské voj. rady a komory (a dotyčné kanceláře); (ostatně mu byli podřízeni: Küchenstabelmeister a Quartiermeister). Vedle instrukce z 1561 (revid. 1637), která dosti všeobecně jedná o jeho soudu, otiskuje se též soudní řád úřadu nejv. dvorního maršálka z konce 17. stol. (o 19 čl.). — Méně dotýkali se státního života nejv. komorník a podkoní, jakož i dále nejv. lovčí a j. K polovici 17. století hodnost komoří (s klíči co odznakem) stávala se již také hodností titulární; podkonímu byla podřízena zvláště šlechtická pážata (bylté též jejich vychovatelem), a r. 1656 dána pro ně také zvláštní instrukce dle vzoru španělských a francouzských »akademií«.

Doba 16. a 17. století, kterou si autor zvolil, je zvláště důležitou prívývoj společného dvora rakouského; vždyť i co do dvořanstva začíná Ferdinandem I. jistá centralisace. Autor sám praví, že po r. 1526 vedení dvora se změnilo, že Vídeňské dvořanstvo vzrostlo, až na konec zatlačilo král. dvorní úřady české a uherské, jež zprvu ve svých zemích namnoze ještě působily. Autor tento poměr a process blíže stopovati nezamýšlel; jen mimochodem dotýká se některých bodů (ani známého statu regiminis z 1637 nevyčerpáváje). Ku př. uvádí, že nejv. hofmistr v 17. stol. sice installoval a do přísahy bral říšské dvorské rady, — nikoli však uherské a české rady dvorské; nejv. dvorní maršálek prý tou dobou měl některou ingerenci také na českou a uherskou kancelář. Autor zvláště otiskuje důležitý list hr. Trautsona z roku 1605 (str. 55), jímž poučuje svého nástupce svob. pána Breinera o tehdejšímu vedení dvorního maršálství, zvláště v Praze: nejv. dvorní maršálek odevzdával notorické zločince městskému soudu, ale rozsudek tohoto předkládal zase císaři ke schválení; ostatně ve příčině své soudní pravomocnosti ocital se v Praze nejednou ve sporu s nejv. zemskými úředníky, a musil se pak s nimi dohodovati; osoby vojenské: nejvyšší a důstojníci, pokud byli zřízeni od království Českého, k ochraně a soudu jeho nenáleželi. Nejv. štalmistru podléhaly v Čechách státní hřebčince, v Kladrubech a později po vévodovi Fridlandském také ve Smrkovicích. Úřad nejvyššího lovčího vůbec nebyl zcentralisován; byl tedy také zvláštní nejv. lovčí pro království České a země přivtělené.

BR.

Z právních dějin rakouských zemí.

Nový studijní řád ze dne 20. dubna 1893, který rakouskému právníku studium dějin veřejného práva rakouského uložil, působil mocnou spruhou na bádání v dějinách rakouského práva. Cenné příspěvky k jich vybudování nejsou již dnes věc řídká; potkává nás tu úhrn výzkumů v souborných dějinách, i práce jednotlivá. Zde několik ukázek z práce jednotlivé.

I. Z Dolních Rakous poutá nás spis *Wretschkow* »Das österreichische Marschallamt im Mittelalter« (Wien, 1897), z Dolních i Horních Rakous *Adlerow* »Das Gültbuch von Nieder- und Oberösterreich und seine Function in der ständischen Verfassung« (Stuttgart 1898).

Význačné rysy úřadu maršálka v Dolních Rakousích, jakož i jeho soudu vytkl již *Luschin* ve své »Geschichte des ältern Gerichtswesens in Österreich ob und unter der Enns« (str. 82—95). Z domácího úředníka dvorského, který měl dohled nad dvorskými stájemí, stal se maršálek velitelem jízdy, hlavou ve schůzích rytířstva, soudcem ve válečných výpravách, výkonným orgánem vévodských rozkazů a později i rozsudkův o porušení zemského míru. Z úředníka zeměpánova, stává se průběhem času úředníkem země, kterýž úřad v dědictví některých rodin přechází. Odštěpuje se však z něho úřad maršálka dvorského pro dvorské služby a dále úřad maršálka zemského pro maršálský soud, zastupování zeměpána a správu vojenskou.

Wretschko tyto hrubé obrysy přivádí na základě podrobného studia pramenů v souladnou a přehlednou soustavu. Zmíniv se v úvodu o základech vývinu zemské výsosti v Rakousích, o ucelení zeměpanské moci, která při-